Nézz barátsággal Dániára, barátom!

Nádasdy Ádám a Csokonai Színház felkérésére fordította le Shakespeare Hamletjét

POZDERKA JUDIT

Debrecen (HBN) – Nádasdy Ádám költő, a budapesti egyetem angol-amerikai intézetének nyelvésze pályája sokfelé ágazik. Debrecennel most műfordítóként került kapcsolatba, a Csokonai Színház felkérésére újra lefordította a Hamletet.

– Nem csak a komparatisztika, a tudomány szempontjából érdekes ma a fordítás problémaköre. Író kollégái – Petri György, Eörsi István, Márton László, Spiró György – mind próbálkoznak vele – kérdezzük egy őszi próba fárasztó délelőttje után.

– A fordítónak klasszikus művet lefordítani olyan kihívás, mint egy karmesternek klasszikus szimfóniát lemezre vinnie. Az ötvenes évek óta a Bibliát is szinte minden országban újra lefordították. Magyarul is készült katolikus és protestáns változat. Angliában, Franciaországban is így van ez. Jó, szép a régi szöveg, megszoktuk, liturgikus áhítata van, de pontosan mi is van oda írva? Úgy látszik, az emberekben is megszületett az igény.

Jé, milyen mulatságos!

– Somlyó György évtizedekkel ezelőtt vetette fel a kérdést: szükség van-e egyáltalán új fordításokra? Valóban romlandóbb lenne a fordítás, mint az eredeti?

– Azt hiszem, hogy igen. De nem azért készülnek újabbak, mert a régebbiek ne volnának jók. Az ember óhatatlanul más-

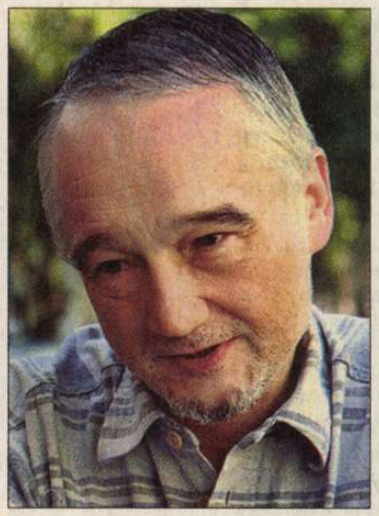

Nádasdy Ádám: „A klasszikusoknak nem lehet ártani"

Fotó: Horváth Katalin

hová teszi a hangsúlyokat, mint a karmester, aki lassabban, vagy gyorsabban dirigál. A fordító is abban reménykedik, hogy azt mondják: a szerelmi jelenet ilyen szépen még sose hangzott. Bibliafordításokat sem azért csinálnak mindig újabbakat, mert a Lutheré vagy a Károlié ne volnának jók, hanem mert föl kell rázni az embereket.

–S versenyeznie kell-e Arany Jánossal? Esetleg korrigálnia kell? Netán modernizálni szükséges?

– Igen, ez egy nemes verseny, amiben még alulmaradni is szép érdem, mint az olimpián. Korrigálni nem kell. Arany, Eörsi és Mészöly Dezső fordítását néztem át. Alig fordult elő, hogy félreértettek volna valamit. Olyan igen, hogy a tudós kommentátor másként magyaráz. Hamlet anyja például azt mondja: Vedd már le a gyászos ruhádat, és nézz baráti szemmel Dániára – én ezt írtam. Dánia azonban a királyt is jelentette, és van olyan fordító, aki azt választja: nézz baráti szemmel a királyra. Az is igaz, hogy minden fordítónak máshoz van tehetsége. Az egyiknek a humoros részek mennek jobban, a másiknak a súlyos, tragikus jelenetek. Úgy érzem, hogy Aranynak a humoros részek nem voltak erősségei. Azt remélem, a néző meg fog lepődni a fordításom után: jé, ez a Shakespeare ilyen mulatságos?

Máshol csiklandós

– Fölkérésre lefordította eddig a Szentivánéji álmot (Gothár Péter rendezte), a Tévedések vígjátékát (a Nemzeti Színház számára), most a Hamletet. A kortárs szerzőtől már megszoktuk, hogy bábáskodik darabja születésénél, most azonban egy újfajta jelenség hódításának vagyunk tanúi. A fordító mennyiben része a színházi alkotó folyamatnak? Miként formálja a rendező koncepcióját?

– Lengyel György rendező és köztem azért még van egy fontos láncszem, Duró Győző, a dramaturg. Kellő kritikával, tapintattal és tapasztalattal volt jelen. Plasztikai műtéteket kellett végezni. Kicsit a színészek is befolyásolják, észrevettem a próbán, hogy nem azt mondják, amit én írtam, és kicsit összerándultam mint a zongoratanár, ha a növendéke mellé ült. De hát istenem. A Jambus akkor majd csak 98 százalékosan érvényesül a darabban.

– Abban a vitában, hogy fordításról, újrafordításról, vagy újraírásról van-e szó, hogyan tenne rendet? Hiszen láttunk már négy szereplős Machbet-et és összevont királydrámákat is.

– A klasszikusokkal bármit csinál az ember, jó, mert mégiscsak életben tartja őket. Ahogyan a Jézus Krisztus szupersztár is tömegek számára hozta vissza az evangéliumi történeteket.

A klasszikusoknak nem lehet ártani. Az újrafordítás pedig nem helyes kifejezés, mert elővettem egy angol szöveget, letettem magam elé egy papírt, és elkezdtem fordítani. Ismertem, persze, mások munkáit is. A Kazinczy Ferencét, amit rég elfeledtek. Vajda Péterét a múlt századból, tőle származik az a sor, hogy „valami bűzlik Dániában". Arany erre azt írta: rohadt az államgépben valami. Remélem, hogy az én fordításomat is túlélik Arany híres sorai, a „kizökkent az idő" és a „gyarlóság, asszony a neved."

– Amikor Shakespeare-t fordít, a színház vagy az irodalom, a színpadi szerző vagy a költő érdekei az erősebbek?

– A színházé. A mű gondolati része kikezdhetetlen márvány. A hatásvadász részei azonban megkoptak, a mai közönséget máshol kell megbökni, máshol csiklandós. A gondolati részeket ezért hígítottam. De vajon nem öntöttem-e ki a fürdővízzel a gyereket is? Lehet, hogy azt mondják majd, lendületes, érdekes pszichológiai feszültségű a darab, de hová tűnt az a csodálatos filozófia, a didakszis. Mindegy, ahogy az öreg színésznők szokták mondani, csak beszéljenek róla. Az sem baj, ha leveszik a polcról Aranyt.

HIRDETÉS